Hallituksen esitys laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta

Yleisiä huomioita esityksestä

Hallitusohjelman kirjaus lukukausimaksujen (p.o. lukuvuosimaksujen) täyskatteellisuudesta on korkeakoulun näkökulmasta oikeansuuntainen uudistus. EU- ja ETA-maiden ulkopuolisilta opiskelijoilta perittävien lukuvuosimaksujen on katettava vähintäänkin koulutuksesta aiheutuvat kustannukset. Rahoitusmalliuudistuksen myötä korkeakoulujen tiukkeneva talous edellyttää laajempaa rahoituspohjaa. Tärkeää uudistuksessa on myös Suomen asema verrokkimaihin nähden – kilpailutilanteessa on olennaista toimia mahdollisimman selkein ja yhtenäisin pelisäännöin.

On perusteltua, että opiskelun perusteella oleskeluluvan saanut opiskelija säilyisi lukuvuosimaksuvelvollisena, vaikka hän vaihtaisi oleskeluluvan työperusteiseksi. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa tällaisia tapauksia on ollut vain yksittäisiä, mutta on oletettavaa, että tapauksia tulisi enemmän, jos tilanteeseen ei puututtaisi.

Tilapäistä suojelua saavien poikkeusasema on perusteltu. On myös selkeämpää, että lakiin tällainen poikkeus kirjataan. Nykyisessä laissa tällaista poikkeusta ei ole, joten korkeakoulut ovat joutuneet tekemään erityisjärjestelyjä tilapäistä suojelua saavien opiskelun mahdollistamiseksi. Käytännössä tämä on tarkoittanut lukuvuosimaksua vastaavan apurahan myöntämistä.

Hakemusmaksun käyttöönottoon liittyy joitakin askarruttavia seikkoja, joista myöhemmin lisää. On kuitenkin kiistatta hyvä asia, jos hakemusmaksu toimii aiotulla tavalla ja vähentää turhaa työtä korkeakouluissa.

Tilauskoulutuksen pelisääntöjä on syytä täsmentää. Erilaiset väärinkäytökset ja epärehelliset toimet ovat saattaneet ulkomaiset opiskelijat kohtuuttomaan tilanteeseen. Korkeakoulujen on oltava tarkkana sopimusosapuolien valinnassa.

Ulkomaalaisrekisterilain kumoamisen myötä poistunut korkeakoulujen tiedonsaantioikeus oleskelulupaasioissa on syytä palauttaa.

Lukuvuosimaksullisuus

Kuten esityksessä todetaan, kansainvälisten opiskelijoiden määrän kasvattaminen edellyttää korkeakoulutuksen rahoituspohjan laajentamista. Pelkästään julkisin varoin korkeakoulun ei ole mahdollista olennaisesti kasvattaa ulkomaalisten opiskelijoiden määrää.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun strategisena tavoitteena on tuoda toiminta-alueellemme osaamista ja kansainvälistä työvoimaa, ts. lisää kansainvälisiä opiskelijoita. Osana tätä tavoitetta olemme uudistaneet lukuvuosimaksu- ja apurahajärjestelmämme vastaamaan paremmin koulutuksesta aiheutuviin kuluihin. Teimme tämän etupainotteisesti vielä vanhan lain ollessa voimassa. Nykylainsäädännön mukaanhan korkeakoulu päättää sekä lukuvuosimaksuista että apurahoista itsenäisesti.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun näkökulmasta on hyvä, että korkeakoulut voisivat jatkossakin itse määrittää lukuvuosimaksujen suuruuden. Tämä on toki tietynlaista tasapainoilua kulujen ja maksujen kanssa, ja tuottaa myös epävarmuutta opiskelijarekrytointeihin. On kuitenkin perusteltua, että korkeakoulu itse määrittää maksunsa oman kulurakenteensa mukaan ja kantaa riskin tietyn koulutuksensa markkina-arvoa määritellessään.

Tähän asti korkeakoulut ovat itsenäisesti päättäneet myös apurahajärjestelmästään. Opintolainahyvityksen kaltainen järjestelmä olisi tervetullut järjestelmä ulkomaalaisille opiskelijoille. Esityksessä mainittu apurahajärjestelmän uudistus tuo tullessaan muutospaineita myös lukuvuosimaksujärjestelmään. Näiden kahden uudistuksen parempi synkronointi olisi ollut toivottavaa.

> 13 a § Tutkintoon johtavasta vieraskielisestä koulutuksesta perittävät maksut
> Ammattikorkeakoulun on perittävä muuhun kuin suomen- tai ruotsinkieliseen ammattikorkeakoulututkintoon tai ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen hyväksytyiltä opiskelijoilta vähintään koulutuksen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset kattavat maksut lukuvuodessa. Ammattikorkeakoulun vuosittaisen maksutuoton tulee kattaa lukuvuosimaksuvelvollisten opiskelijoiden koulutuksen järjestämiskustannukset, joihin sisältyy myös opiskelijoille maksetut apurahat ja muut avustukset. Lukuvuosimaksuvelvollisten opiskelijoiden tukemiseen kohdennetuista ammattikorkeakoulun ulkopuolisista lähteistä peräisin olevista lahjoituksista tai avustuksista maksettavia apurahoja ja avustuksia ei huomioida koulutuksen järjestämiskustannuksissa. Ammattikorkeakoulu päättää koulutuksen järjestämiskustannusten laskentaan ja maksujen perimiseen sekä apurahojen ja muiden avustusten maksamiseen liittyvistä järjestelyistä.

Pykälän 13 a mukaan lukuvuosimaksut koskevat vain vieraskielistä koulutusta. Tämä rajaa toiminnallisesti kaksikieliset koulutukset maksullisuuden ulkopuolella. Rajaus on hieman keinotekoinen eikä ota huomioon toiminnallisesti kaksikielisten koulutusten päätavoitetta, saada ulkomaalaiset osaajat jäämään Suomeen töihin. Opetussuunnitelmaan sisällytetty ja ammattiaineisiin systemaattisesti integroitu suomen kielen opiskelu on ehdoton edellytys riittävän kieliosaamisen saavuttamiseksi.

Onko lukuvuosimaksun riittävyyttä tarkoitus seurata jotenkin? Korkeakoulun näkökulmasta tällainen ei ole toivottavaa. Maksujen riittävyys tulisi jättää korkeakoulun itsensä arvioitavaksi.

> (13 a § jatkuu) Maksua ei kuitenkaan peritä: 1) Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaiselta eikä siltä, joka Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen mukaan rinnastetaan Euroopan unionin kansalaiseen tai siltä, jolla on ulkomaalaislaissa tarkoitettu Euroopan unionin sininen kortti, eikä edellä mainittujen tai Suomen kansalaisen perheenjäseneltä; 2) siltä, jolla on ulkomaalaislaissa tarkoitettu pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa tai pysyvä oleskelulupa, eikä edellä mainittujen perheenjäseneltä; 3) muulla kuin opiskelun perusteella myönnetyn ulkomaalaislaissa tarkoitetun jatkuvan oleskeluluvan haltijalta, joka on saanut ensimmäisen kerran oleskeluluvan Suomeen muulla kuin opiskelun perusteella, eikä edellä mainittujen perheenjäseneltä; 4) siltä, jolla on ollut opiskelun alkaessa ulkomaalaislaissa tarkoitettu oleskelulupa tilapäisen suojelun perusteella, eikä lupaa ole myöhemmin peruutettu mainitun lain) 58 §:n 4 momentin perusteella; taikka 5) tilauskoulutukseen osallistuvalta opiskelijalta.

Täsmennykset poikkeuksiin maksujen perimisestä ovat tervetulleita.

Hakijat, paikan vastaanottaneet ja aloittaneet 2021-2023

Vuosi	hakijat kaikki / EU:n ulkopuolelta	1.sijaiset hakijat kaikki / EU:n ulkopuolelta	paikan vast.ottaneet kaikki / EU:n ulkopuolelta	aloittaneet kaikki / maksuvelvolliset
2023	8 799 / 8 358	1 503 / 1 260	252 / 210	232 / 128
2022	3 714 / 3 264	732 / 462	201 / 150	190 / 109
2021	1 647 / 1 221	558 / 300	150 / 93	167 / 66

lähde: Vipunen (hakijat, paikan vastaanottaneet), Peppi (aloittaneet)

Hakijoiden kansalaisuus 2023 (TOP5)

Kevään 1. yhteishaku

Kansalaisuus	Hakijoiden lkm
Nigeria	1 625
Bangladesh	1 618
Nepal	1 336
Sri Lanka	842
Pakistan	671

lähde: Opintopolku

Lukuvuosimaksujen kiertäminen

Lukuvuosimaksujen kiertämistä ei Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa tilastoida. Ongelma ei ole ollut merkittävä, mutta valtakunnan tasolla tilanne on ollut toinen. On siis hyvä, että tähän puututaan lakimuutoksella. Lisääntyvien opiskelijamäärien myötä tilanne varmasti pahenisi.

Hakemusmaksu

Hakemusmaksun tarpeellisuudesta ei Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa olla täysin vakuuttuneita. On tietysti hyvä, jos järjestely keventää korkeakoulujen työtä. Hakemusmaksun vaikutus opiskelijoiden innokkuuteen hakeutua Suomeen opiskelemaan ei kuitenkaan ole varmuutta. Koulutuksen on oltava kovin houkutteleva, jos pelkkä hakeminen maksaa. Onko Suomi oikeasti niin houkutteleva, jää nähtäväksi. Myös maksujärjestelyiden toimivuus askarruttaa. Opiskelijarekrytoinnin mutkistaminen ei lisää houkuttelevuutta.

> 12 a § Hakemusmaksu Opetushallitus perii muuta tutkintoa kuin jatkotutkintoa opiskelemaan hakevilta lukukausikohtaisen hakemusmaksun. Maksun suorittaminen on hakemuksen käsittelemisen edellytys.

Pykälässä 12 a tulisi täsmällisesti todeta, että maksu koskee vain Opintopolun kautta tapahtuvia hakuja, eikä se koske pykälän 28 a käsittelemiä korkeakoulujen järjestämiä erillishakuja. Epäselväksi on jäänyt, missä säädetään, että maksu perustuu hakijan kansalaisuuteen? Lisäksi lakiesityksen tekstissä esiintyy myös ammattikorkeakoulujen osalta ilmaus ”jatkotutkinto”, joka on terminä vieras ammattikorkeakoulukontekstissa.

Tilauskoulutus

Esitetyt täsmennykset ovat tervetulleita. Korkeakoulukentällä on ollut ikäviä esimerkkejä siitä, kun järjestelyt ovat olleet epäonnistuneita. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa olemme välttyneet näiltä ongelmilta. Lain tarkoittamaa koulutusta ei Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa järjestetä tällä hetkellä.

Tietojensaantioikeus

Luotettavan tiedon saaminen opiskelijan oleskeluluvasta on korkeakoulun kannalta luonnollisesti tärkeää. Opetuksen suunnittelua varten tiedot on oltava saatavissa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Käytäntö on osoittanut, että opiskelijamäärät voivat oleskelulupa-asioiden takia heilahdella merkittävästi. Suunniteltu aloittajamäärä voi viime hetkellä muuttua paljonkin. Korkeakoulun on myös otettava usein alustavasti suunniteltua enemmän opiskelijoita, koska kaikkien hyväksyttyjen opiskelijoiden maahantulo ei välttämättä onnistu. Myös maahantulon viivästyminen aiheuttaa ylimääräistä työtä. Kaikki toimenpiteet tilanteen helpottamiseksi ovat kannatettavia.

Yhteenveto

Kaiken kaikkiaan esitetyt lakimuutokset ovat siis varsin tarpeellisia. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa kannetaan kuitenkin huolta alueen ja miksei koko valtakunnan houkuttelevuudesta kansainvälisillä korkeakoulumarkkinoilla. Suomen vetovoimaa ei tule liioitella, vaikka koulutusjärjestelmämme onkin erittäin toimiva ja laadukas. Opiskelijarekrytointia hankaloittavia toimenpiteitä on siis ehdottomasti vältettävä. Tämän vuoksi muuten tervetulleessa esityksessä tulisi pykälässä 12 a täsmällisesti todeta, että maksu koskee vain Opintopolun kautta tapahtuvia hakuja, eikä se koske pykälän 28 a käsittelemiä korkeakoulujen järjestämiä erillishakuja.

Mikkelissä 28.5.2024

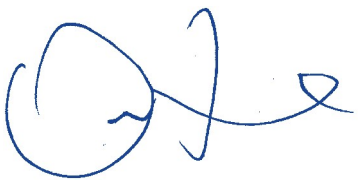

Heikki Saastamoinen
Rehtori